

ПВНЗ УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА
Кафедра кримінального права і процесу

Робоча програма навчальної дисципліни

АДВОКАТУРА В УКРАЇНІ

БАЗОВА ДИСЦИПЛІНА

Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право»

Розробник:

Лотоцький М.В., доцент кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету кандидат юридичних наук, доцент.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри кримінального права і процесу юридичного факультету університету 30 серпня 2018 року (протокол № 1).

Завідувач кафедри
кандидат юридичних наук
_____ С.П. Репецький
30 серпня 2018 р.

ВСТУП

Метою викладання даної навчальної дисципліни є закріплення, розширення та поглиблення знань студентів щодо змісту норм законодавства, яке регулює організацію та діяльність адвокатури, активізація їх аналітичної діяльності, вироблення навиків самостійного аналізу та тлумачення законодавства.

Для досягнення мети поставлені такі основні **завдання**:

- засвоєння теоретичних основ сутності та змісту адвокатської діяльності, а також категоріального апарату, який використовується при викладанні дисципліни (адвокатура України, адвокат, адвокатська діяльність, захист, представництво, договір про надання правової допомоги тощо);

- розширення кола знань про завдання сучасної адвокатури, види та форми адвокатської діяльності, що передбачені законодавством і застосовуються на практиці;

- ознайомлення з правовим та організаційним забезпеченням адвокатів, адвокатських бюро та адвокатських об'єднань;

- з'ясування студентами основних соціальних прав адвоката та його помічника, процедури дисциплінарного провадження щодо адвокатів та підстав припинення адвокатської діяльності;

- визначення структури й повноважень органів адвокатського самоврядування; з'ясування загальних засад відносин адвокатури з органами юстиції та державного управління.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійних та освітньо-кваліфікаційних програм студенти повинні **знати**:

- положення чинного законодавства в сфері адвокатської діяльності;
- зміст, сутність та значення функцій адвокатури в Україні;
- види та форми адвокатської діяльності, що застосовуються на практиці;
- структуру та повноваження органів адвокатського самоврядування;
- загальні засади відносин адвокатури з органами юстиції та державного управління;

Вміти:

- тлумачити положення норм Конституції України, чинного законодавства щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги, а також правового статусу адвокатів;
- знати організаційно-правовий зміст, сутність та значення функцій адвокатури в Україні та гарантій їх забезпечення;
- вільно орієнтуватися в системі чинного законодавства, що регулює адвокатську діяльність в Україні, у тому числі на підставі міжнародно-правових актів; враховувати положення сучасної реформи органів адвокатури та готовність на її основі розробляти необхідні пропозиції у сфері адвокатської діяльності;
- правильно аналізувати і узагальнювати законодавчі акти, що встановлюють порядок діяльності адвокатури в Україні;
- формулювати власну позицію з питань, пов'язаних з діяльністю адвокатури в Україні.

Студент має навички: підбору юридичних документів (закони, підзаконні нормативно-правові акти, практика судів), які регулюють певні правовідносини;

складання процесуальних документів необхідних для звернення в органи державної влади, місцевого самоврядування, суди, інших фізичних та юридичних осіб; правила поведінки при спілкуванні з особами, які звернулися за юридичною допомогою; відносин з учасниками судового процесу, органами досудового розслідування, судом; участі в органах адвокатського самоврядування.

Пререквізити. Курс «Адвокатура в Україні» щільно пов'язаний із теоретичними положеннями таких суміжних юридичних дисциплін, як цивільне право, цивільний процес, адміністративне право, адміністративний процес, кримінальне право, кримінальний процес, кримінологія, кримінально-виконавче право та іншими.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ESTS – 5	Освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня вищої освіти	Базова	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
		5-й	5-й
Загальна кількість годин - 150		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 год.; самостійної роботи студента – 3 год.		18 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		36 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		96 год.	136 год.
		Вид контролю: екзамен – 2-й сем.	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для денної форми навчання – 1/2,5

для заочної форми навчання – 1/8.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточне оцінювання студентів на семінарських заняттях здійснюється за чотирьох бальною шкалою, де «2» - незадовільно; «3» - задовільно; «4» - добре; «5» - відмінно.

Підсумковий контроль у вигляді екзамену проводиться у тестовій формі і оцінюється відповідно до шкали оцінювання знань студентів за ЄКТС

Шкала в балах	Національна шкала	Шкала ЄКТС
90-100 балів	5 «відмінно»	A
80-89 балів	4 «дуже добре»	B
65-79 балів	4 «добре»	C
55-64 бали	3 «задовільно»	D
50-54 бали	3 «достатньо»	E
35-49 балів	2 «незадовільно»	FX
1-34 бали	2 «неприйнятно»	F

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру, міні-лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, мозкові атаки, кейс-метод, презентації, метод проектної роботи.

Діагностика (моніторинг і перевірка) результатів навчання здійснюється шляхом виконання студентами:

- 1) тестових завдань;
- 2) написанням есе;
- 3) презентацій і виступів на наукових заходах;
- 4) підсумкового екзамену у тестовій формі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I.

Інститут адвокатури

Тема 1. Предмет курсу «Адвокатура в Україні». Історія становлення адвокатури України.

1. Предмет, система, і нормативно-правові джерела курсу «Адвокатура України», історичні аспекти становлення адвокатури.
2. Нормативно-правові акти які регулюють діяльність адвокатури.
3. Виникнення та існування адвокатури.
4. Адвокатура Греції та Риму.
5. Організація адвокатури за литовськими статутами.
6. Розвиток адвокатури в радянський період.
7. Розвиток демократичних засад організації Адвокатури України.

Тема 2. Поняття адвокатури, її завдання, види і принципи адвокатської діяльності.

1. Забезпечення права на правову допомогу.
2. Правовий статус адвокатури України.
3. Поняття «Адвокат» в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».
4. Принципи здійснення адвокатської діяльності.

Тема 3. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю.

1. Набуття права на заняття адвокатською діяльністю.
2. Стажист адвоката. Стажування.
3. Помічник адвоката.
4. Зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю.
5. Відносини адвоката з пенсійними та податковими органами.

Тема 4. Дисциплінарна відповідальність адвоката.

1. Загальні умови дисциплінарної відповідальності адвоката.
2. Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.
3. Види дисциплінарних стягнень, строк застосування дисциплінарних стягнень.
4. Стадії дисциплінарного провадження.
5. Оскарження рішення у дисциплінарній справі.

Тема 5. Види адвокатської діяльності. Права і обов'язки адвоката.

1. Види адвокатської діяльності.
2. Професійні права адвоката.
3. Професійні обов'язки адвоката.
4. Адвокатська таємниця. Гарантії адвокатської діяльності
5. Форми здійснення адвокатської діяльності.

Тема 6. Адвокатське самоврядування.

1. Національна асоціація адвокатів України.
2. Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури.
3. Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури.
4. Конференція адвокатів регіону.
5. Рада адвокатів регіону.
6. З'їзд адвокатів України.
7. Рада адвокатів України.

Тема 7. Правила адвокатської етики.

1. Дія Правил адвокатської етики за предметом, колом осіб та в часі.
2. Основні принципи адвокатської етики.
3. Відносини адвоката з клієнтами.
4. Відносини адвоката з судом та іншими учасниками судового провадження, та іншими особами.
5. Відносини між адвокатами.

Змістовий модуль II.

Діяльність адвоката по забезпеченню прав, свобод та інтересів особи

Тема 8. Діяльність адвоката у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні.

1. Захисник і його процесуальне становище за Кримінальним процесуальним кодексом України.
2. Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні.
3. Права та обов'язки захисника на досудовому.
4. Документи, що підтверджують повноваження захисника.
5. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні.
6. Відмова від захисника або його заміна.
7. Клопотання захисника.
8. Подання захисником скарг.
9. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.

Тема 9. Участь адвоката у кримінальному провадженні в судових інстанціях.

1. Підстави участі адвоката у судовому засіданні.
2. Ознайомлення з матеріалами кримінального провадження.
3. Захисник у підготовчому судовому засіданні.
4. Тактика і стратегія захисника у суді першої інстанції, апеляційному та касаційному провадженнях.

Тема 10. Адвокат-представник у кримінальному провадженні.

1. Підстави участі адвоката як представника у кримінальному провадженні.
2. Права і обов'язки адвоката-представника у кримінальному провадженні.
3. Представництво адвокатом потерпілого на досудовому розслідуванні.
4. Представництво адвокатом потерпілого у судах трьох інстанцій.
5. Цивільний позов у кримінальному провадженні.

Тема 11. Участь адвоката у цивільному, господарському і адміністративному судочинстві.

1. Процесуальний статус адвоката в цивільному процесі.
2. Права та обов'язки адвоката в господарському процесі.
3. Процесуальний статус адвоката в адміністративному судочинстві.
4. Тактика здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.
5. Здійснення представництва адвокатом інтересів фізичних та юридичних осіб в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.
6. Сутність надання правової допомоги під час оскарження судових рішень.

Тема 12. Представництво адвокатом інтересів фізичних осіб у Європейському суді з

адвоката у кримінальному провадженні на досудовому розслідуванні.	10	2	2		6	10	2	2		6
Тема 9.Участь адвоката у кримінальному провадженні в судових інстанціях.	8		4		4	10	2			8
Тема 10. Адвокат-представник у кримінальному провадженні.	12	2	4		6	10		2		8
Тема 11.Участь адвоката у цивільному, господарському і адміністративному судочинстві.	12	2	4		6	8				8
Тема 12. Представництво адвокатом інтересів фізичних осіб у Європейському суді з прав людини.	10	2	4		4	10				10
Разом за зміст. модулем 2.	52	8	18		26	48	4	4		40
Підсумковий контроль (залік)	30				30	30				30
Усього годин	150	18	36		96	150	6	8		136

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 2015. – 80 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/print1445369058581045>
3. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С.18-24.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи. – К., 1992. – С. 36-62.
5. Європейська конвенція з прав людини (Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року) // Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 12-17.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 листопада 2012 р.: (офіційний текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 382 с.
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20адвокатуру%20та%20адвокатську%20діяльність>

8. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20судоустрій%20і%20статус%20суддів>
9. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20безоплатну%20правову%20допомогу>
10. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС України від 09 серпня 2012 р. № 686.
11. Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю: Наказ МВС України від 09 серпня 2012 р. № 696.
12. Про затвердження Положення **про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань**: Наказ Генерального прокурора України від 17 серпня 2012 р. №69.
13. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії: Наказ МВС України від 19 листопада 2012 р. № 1050.
14. Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури від 17 листопада 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdka.org/polojennia/>
15. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури від 07 грудня 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vkdka.org/reglament/>
16. Питання оплати послуг адвокатів, які надають вторинну правову допомогу особам, затриманим в адміністративному або кримінальному процесуальному порядку, а також у кримінальних провадженнях: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 р. № 305 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/305-2012-п/para8#n8>
17. Ухвала Конституційного Суду України про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним зверненням громадянина США Глотова Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень статей 42, 43 Конституції України, Закону України «Про адвокатуру» і статті 13 Закону України «Про підприємництво» та визнання неконституційними положень статей 2, 17 Закону України «Про адвокатуру» від 1 жовтня 2002 р. № 51-у/2002.
18. Правила адвокатської етики: Схвалено Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 01.10.99 р. // Адвокатура в Україні. – К., 2000. – С. 50.
19. Основні положення про роль адвокатів. Прийняті УПІ Конгресом ООН зі запобігання злочинам у серпні 1990 р.
20. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 р.
21. Європейська угода про осіб, що беруть участь у процесі Європейського суду з прав людини. Страсбург, 5 березня 1996 р.
22. Рекомендації И (2000) 21 Комітету міністрів державам-учасницям Ради Європи про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків. Прийняті Комітетом міністрів Ради Європи на 72-й зустрічі заступників міністрів 25 жовтня 2000 р.

Додаткова

1. Титов А. Участь захисника в кримінальних справах запризначенням: Окремі проблеми// Право України. - 2002. -№ 3. - С 88.

2. Гловацький І.Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі: Навч. посіб. - К.: Атіка, 2003. - С 133-137.
3. Адвокатская деятельность: Учебно-практическое пособие / Под общ.ред. канд. юр. наук В.Н. Буробина. - М.: Изд.-во МНЭПУ, 2001. - С. 356.
4. Варфоломеева Т., Гончаренко С Науково-практичний коментар до Закону України «Про адвокатуру». Законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність: 36. нормативних актів: Коментар // Академія адвокатури України. - К.: Юрінком Інтер, 2003. - С. 23; Стаття 9 Правил адвокатської етики, схвалені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 1 жовтня 1999 р. протокол.
5. Джига М. В. Проблеми законності та доцільності при забезпеченні правового статусу обвинуваченого під час розслідування злочинів: Автореф. дис.... канд. юр. наук: 12.00.09. - К.: Київський національний університет імені Т.Шевченка, 2002. - С. 12.
6. Жуковська О., Бузаджик К. Професійні права адвокатів у контексті Європейської конвенції з прав людини: Практика Європейського суду та українські реалії // Адвокат. - 2005. - № 7. - С 45-48.
7. Зейкан Я.П. Право на захист у кримінальному процесі. Зразки процесуальних актів: Збірник. - К.: Юридична практика, 2005. - С 66-77, 161.
8. Ларин АМ., Мельников Э.Б., Савицкий В.М. Уголовный процесс России: Лекции-очерки. - М.: БЕК, 1997. - С. 287.
9. Лубшев Ю.Ф. Адвокатура в России: Учебник. - М.: 000 «Профобразование», 2001. - С. 656.
10. Маляренко В. Найпоширеніші помилки та порушення законів, які допускаються при провадженні дізнання та попереднього слідства/Діраво України. - 2001. - №3. - С. 17.
11. Михеенко М.М. Обеспечение участвующим в деле лицам права за защиту их законных интересов как принцип советского уголовного процесса // Михеенко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: Вибрані твори. -К.: Юрінком Інтер, 1999. - С 73-74.; Шибіко В. Європейська Конвенція про захист прав людини та основних свобод і проект нового Кримінально-процесуального кодексу України // Матеріали конференції «Запровадження та застосування міжнародних норм прав людини».- К., 1997. - С. 78.
12. Омельченко Т. В. Конституційне право особи на правову допомогу і його реалізація на досудових стадіях кримінального процесу: Автореф. дис. ...канд. юр. наук: 12.00.03. - К.: Національний університет внутрішніх справ, 2004. - С. 9.
13. Петров А., Резниченко И. Адвокатская тайна как гарантия права на защиту// Социалистическая законность. - 1982. -№8.-С. 27.
14. Петрухин И.Л. Адвокат и клиент: Отношения доверия// Адвокат. - 1999. - №1. - С. 5.
15. Тесленко М. Про право бути вільним у виборі захисника своїх прав// Право України. - 2002. - № 3. - С. 57.
16. Фурса С. Я. Про правову допомогу// Юриспруденція: Теорія і практика. - 2005. - №10(12). - С 41.

Інформаційні ресурси Інтернет-ресурси з правової тематики

Адреса веб-сайту	Назва веб-ресурсу
1 www.president.gov.ua www.rada.gov.ua	2 Президент України Верховна Рада України

www.kmu.gov.ua	Кабінет Міністрів України
www.ccu.gov.ua	Конституційний Суд України
www.scourt.gov.ua	Верховний Суд України
www.sc.gov.ua/	Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
www.arbitr.gov.ua	Вищий Господарський Суд України
www.ombudsman.kiev.ua	Уповноважений Верховної Ради України з прав людини
www.rainbow.gov.ua	Рада національної безпеки та оборони України
www.minjust.gov.ua	Міністерство юстиції України
www.vru.gov.ua	Вища рада юстиції України
www.gp.gov.ua	Генеральна прокуратура України
www.cvk.gov.ua	Центральна виборча комісія України
www.uba.kiev.ua	Асоціація правників України
www.pravosud.org.ua	Українське правосуддя
www.nplu.kiev.ua	Національна парламентська бібліотека України
www.uamedia.visti.net/golos	Газета «Голос України»
www.uamedia.visti.net/uk	Газета «Урядовий кур'єр»
www.pravo.biz.ua	Електронна бібліотека з правознавства
www.pravo.org.ua	Центр політико-правових реформ
www.chitalka.info	Електронні підручники он-лайн/ Право
www.uapravo.org	Правовий журнал
www.nau.kiev.ua	Нормативні акти України - законодавство для практиків
www.cmlaw.com.ua	Юридична компанія «Чечель, Маллаєв та Партнери»
www.pravoved.com.ua	Спеціалізований ресурс для правників
www.lawyer.org.ua	Корпорація «Юриспруденція он-лайн»
www.legality.kiev.ua	Інститут проблем законодавства
www.khpg.org	Харківська правозахисна група
www.vybor.8m.com	Судові проблеми (інформація про судову систему, як поводитися в суді, як написати скаргу до Європейського Суду з прав людини)
www.pension.kiev.ua	Пенсійне забезпечення в Україні
legalpro.hypermart.net/	Правовий захист (Рішення Конституційного Суду України)
www.uapravo.org	UApravo (Сайт корисної правової інформації: є методичні матеріали, закони, юридичні консультації тощо)
www.whoiswho.com.ua	«Хто є хто в Україні?» (Сайт пропонує необхідну контактну інформацію про органи державної влади. Надається довідкова інформація з номерами телефонів, адресами, біографіями)
www.helsinki.org.ua	Українська Гельсінкська спілка з прав людини
www.u21.org.ua	Юрист XXI століття
www.accent.kiev.ua	Політична та економічна інформація про Україну
www.sudova-practika.kiev.ua	Судові рішення
www.coe.kiev.ua	Рішення Європейського суду
www.legal.com.ua	Інформаційно-пошукова система по законодавству